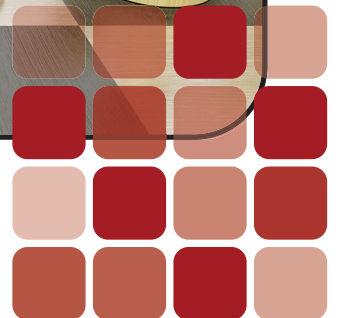

YEMEN KRİZİNİN KÖKENİ

MURAT CİNGÖZ

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2018

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir Şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ISBN : 978-605-80703-4-9

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adresi : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sok. No: 3 ankaya, ANKARA

Telefon: +90 (312) 430 26 09 Faks: +90 (312) 430 39 48

Email: info@orsam.org.tr

Fotoęraflar: Shutterstock

YEMEN KRİZİNİN KÖKENİ

Yazar Hakkında

Murat Cingöz

Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlayan Cingöz, Yüksek Lisans derecesini de aynı bölümden almıştır. Şu anda Akdeniz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine devam etmektedir. Aynı zamanda Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Nisan 2019

İçindekiler

Giriş.....	3
İran-Suudi Arabistan Mücadelesi: Hobbesçu Normların Tahakkümü	4
Yemen Krizine Giden Yol: Öncesi ve Sonrasıyla Arap Baharı'nın Yemen'e Yansımaları	6
Husilerin Tarihçesi, İran ve Suudi Arabistan'la İlişkileri	10
Sonuç.....	12
Kaynakça.....	15
Kısaltmalar	18
Son Notlar	18

Giriş

Ortadoğu'nun stratejik noktalarından birinde yer alan ve önemli bir nüfus barındıran Yemen, günümüzde çetrefilli bir krizle karşı karşıyadır. Yemen'deki krizin yerel, bölgesel ve küresel olmak üzere pek çok boyutu bulunmaktadır. Konuyla alakalı literatüre bakıldığında Yemen krizinin genel olarak İran ile Suudi Arabistan arasındaki güç mücadelesinin bir yansıması olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu bağlamda; Yemen'deki iç savaş birçok çalışmada bölgesel-küresel güçler ve onların güdümündeki aktörler üzerinden ele alınmaktadır. Bu durum Yemen'deki iç sorunların, İran ile Suudi Arabistan arasındaki jeopolitik ve ideolojik mücadelenin gölgesinde kalmasına yol açmaktadır. Ancak Yemen krizinin temelini oluşturan yerel ve ulusal dinamikler, bölgesel-küresel güç mücadeleleri ile dikkate alınmazsa Yemen'deki sorunları anlayabilmek oldukça güç olacaktır. Bu sebeple, Yemen krizi irdelenirken İran ile Suudi Arabistan arasındaki mücadelenin yanı sıra Yemen'deki yerel dinamiklerin de hesaba katılması gerekmektedir. Başta Husiler olmak üzere Yemen'deki pek çok aktörün kimliği ve bölgesel-küresel güçlerle ilişkileri yeterince incelenmemiştir. Nitekim, Yemen Krizi'ne dair yapılan yüzeysel çalışmalarda; çatışma taraflarından biri olan Husilerin İran'a bağlı bir örgüt olarak Yemen'i ele geçirmeye çalıştığı; Suudi Arabistan'ın da İran'ın Yemen'deki yayılmacılığına karşı mücadele ettiği görüşü hakimdir.¹ Bu görüş bir yönüyle doğru olmakla birlikte oldukça basite indirgenmiş bir bakış açısını yansıtmaktadır. Elbette Yemen'deki krizde İran ile Suudi Arabistan arasındaki mücadele önemli derecede rol oynamaktadır. Husiler, İran'dan ideolojik olarak etkilenmenin yanı sıra maddi olarak da İran tarafından -özellikle 2014

yılından sonra artan bir biçimde- desteklenmektedir. Ancak, Yemen krizinin ve Husi sorununun kökeni bu kadar basit ve yüzeysel değildir. Öncelikle belirtilmelidir ki; Husiler, Hizbullah gibi büyük ölçüde İran'a bağlı bir örgüt veya İran'ın girişimiyle kurulan bir yapılanmadan ziyade, yerel ve toplumsal temelleri olan sosyo-ekonomik sorunların beraberinde ortaya çıkan bir harekettir.² Ancak bu hareket, zamanla Suudi Arabistan'ın ötekileştirme politikaları ve İran'ın ideolojik gücünün de etkisiyle organize militer bir örgüte dönüşerek Yemen krizinin en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir. Bu çalışmada da sosyal inşacı yaklaşım üzerinden hareketle kimlik, ideoloji, söylem, tehdit algısı gibi unsurlar mercek altına alınarak Yemen krizinin nasıl ortaya çıktığı, sosyal ve toplumsal dinamiklerinin neler olduğu, krizin neden derinleştiği ve sorunların nasıl çözülebileceği gibi sorulara cevaplar aranmıştır. Bir sorunun kökenini anlamadan o konuya dair çözümler üretmek pek mümkün değildir. Bu doğrultuda İran ile Suudi Arabistan arasındaki jeopolitik ve ideolojik mücadelenin Yemen krizi üzerindeki etkileri, Husilerin kimlikleri ve Yemen'deki iç dengenin bozulmasında yerel ve küresel aktörlerin rolleri birlikte ele alınmıştır. Bu sayede, Yemen'deki krizin asıl kaynağına ışık tutulmaya çalışılarak krize dair tekdüze yaklaşımlara da bir eleştiri getirilmiştir. Bu bağlamda Husilerin sadece İran'ın bir kolu olarak yorumlanamayacağı, Suudi Arabistan'ın Husileri İran yayılmacılığının bir parçası olarak görerek onlarla uzlaşmaz bir tutum sergilemesinin Yemen'deki krizi derinleştirdiği ve Husileri giderek İran'a bağımlı hale getirdiği savunulmuştur. Son olarak İran ile Suudi Arabistan arasındaki güç mücadelesinin Yemen'deki düzen bozduğu gerek ülke içi gerekse bölge olarak büyük bir kargaşaya neden olduğu ortaya konulmuştur.

İran-Suudi Arabistan Mücadelesi: Hobbesçu Normların Tahakkümü

İran ile Suudi Arabistan arasındaki bölgesel mücadele Ortadoğu'daki en önemli çatışma dinamiklerinden biri olarak yer süregelmektedir. Bu bağlamda iki ülke arasındaki güç mücadelesi, artık "vekalet savaşları" veya "soğuk savaş" olarak da isimlendirilir hale gelmiştir.³ Bir yanda Selefi/Vehhabi yayılcılığını benimseyen ve bölgedeki her türlü Şii topluluğun karşısında yer alan Suudi Arabistan, diğer yanda Şii yayılcılığı peşinde koşan İran, Ortadoğu'daki mezhepsel fay hatlarını giderek derinleştirmektedir. Suudi Arabistan ile İran arasındaki mücadele ve çatışma Hobbesvari normlar üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda Suudi Arabistan; İran destekli Şii yayılcılığını "varoluşsal bir tehdit" olarak görmekte ve İran'ı "kafası koparılması gereken bir yılan" olarak betimlemektedir. İran cephesi ise "bölgedeki anlaşmazlıkların ateşleyicisi" olarak gördükleri Suudi Arabistan'ın İran rejimini yok etmeye çalıştığını ve terör örgütlerini

desteklediğini ileri sürmektedir.⁴ İki ülkenin 1970'li yılların başında ve ortalarında aralarındaki jeopolitik mücadeleye rağmen olumlu biçimde seyreden bir ilişki kurmayı başarabildikleri göz önüne alındığında⁵, İran ile Suudi Arabistan'ın neden birbirlerine karşı bu kadar hasmane bir tutum sergilediği sorusu akla gelmektedir. Buna cevaben iki ülke arasındaki ilişkileri radikal bir şekilde değiştiren olayın İran İslam Devrimi olduğu söylenebilir.⁶ İran İslam Devrimi ile birlikte yeni İran rejimi Şii ideolojisinin ön planda olduğu bir kimlik benimsemiştir.⁷ Vehhabi/Şii geriliminin tarihsel olarak da köklü bir geçmişe sahip olması yeni İran rejimiyle birlikte iki devletin özellikle ideolojik açıdan birbirlerini düşman olarak kodlamasını kolaylaştırmıştır.⁸ İran İslam Devrimi, İran'ın kimliğinde radikal değişikliklere yol açarken İran'ın çıkarlarını ve tehdit algılarını da revize etmiştir.⁹ Batı karşıtı bir kimlik benimseyen yeni İran rejimi, bölgede ABD lehine olan statükoyu değiştirmeye yönelik bir politikayı uygulamaya koymuştur. Devrimle birlikte revizyonist bir devlet haline gelen İran, bir yandan devrim

ihracı söylemi üzerinden bölgedeki ABD yanlısı monarşilerin meşruiyetini sorgularken öte yandan yeni kimliğine paralel bir şekilde kendisine ötekiler inşa etmiştir. Bu bağlamda ABD ve İsrail'in yanı sıra başta Suudi Arabistan olmak üzere bölgedeki ABD yanlısı monarşileri de hedef tahtasına koymuştu.¹⁰ Topraklarındaki Şii nüfusu da hesaba katan Suudi Arabistan¹¹, İran'ın ideolojik gücünü varoluşsal bir tehdit olarak dikkate almış ve İran'ı dengelemeye koyulmuştur. Suudi Arabistan'ın İran'a yönelik politikaları ise İran'ın Suudi Arabistan'a yönelik tehdit algılarını tırmandırmıştır. Bu hadiseler üzerine güvenlik ikilemine kapılan her iki ülke nihayetinde hasmane bir ilişki biçimine savrulmuştur.¹² İran İslam Devrimi ile iki ülke arasındaki anarşik yapı, Wendt'in anarşik yapılarından biri olan Hobbesçu (hasmane) kültürün hakimiyeti altına girmiştir. Hobbesçu kültürün temel özellikleri; ülkelerin birbirlerini varoluşsal tehditler olarak görerek güvenlik ikilemine kapılmaları ve birbirlerini/birbirlerinin rejimlerini yok etmeye yönelik bir mücadele vermeleridir. İran ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkilerde Hobbesçu normların etkin hale gelmesi günümüze kadar süren anlaşmazlık ve çatışmanın temelini oluşturmak-

İran ile Suudi Arabistan arasındaki bölgesel mücadele Ortadoğu'daki en önemli çatışma dinamiklerinden biri olarak yer süregelmektedir. Bu bağlamda iki ülke arasındaki güç mücadelesi, artık “vekalet savaşları” veya “soğuk savaş” olarak da isimlendirilir hale gelmiştir.

tadır. Pek çok Arap ülkesine göre günümüzde dahi İran'ın devrim ihracı misyonu halen devam etmekte¹³ ve İran'da devrim ideolojisinin etkisi sürmektedir.¹⁴

Suudi Arabistan'ın İran İslam Devrimiyle birlikte, İran'a yönelik tehdit algılarının temel kaynağı, İran'ın askeri kapasitesinden ziyade Şiilik temelindeki devrim ideolojisi olmuştur.¹⁵ Zira devrimden hemen sonraki süreçte İran'ın askeri kapasitesi azalmış olmasına rağmen Suudiler, yeni İran rejimini özellikle devrim ihracı politikası yüzünden önemli bir tehdit olarak algılamaya başlamıştır.¹⁶ 1979 devriminin ardından aynı yıl içinde Suudi Arabistan'da gerçekleşen iki olay, Suudi Arabistan'ın İran Devrimine yönelik kuşkularını arttırmıştır. Bu olaylardan ilki El-Uteybi liderliğinde bir grubun Kabe'yi ele geçirerek “yozlaşmış Suud hanedanının son bulması gerektiğini” deklare eden bir bildiriyle isyan etmesidir.¹⁷ Suudi Arabistan, bu ayaklanmayı ancak Fransız güvenlik güçlerinden yardım alarak bastırabilmiştir.¹⁸ İkinci olay ise Katif bölgesinde yaşayan Şiilerin İran'ın devrim ihracı söyleminden etkilenerek ayaklanmasıdır. Suudiler bu iki olayla birlikte rejimin meşruiyetinin ne kadar hassas bir zemine sahip olduğunu anlamışlardır. Bu bağlamda devrim ideolojisi ile bezenmiş İran yönetimini güvenliklerine yönelik birincil tehdit olarak görmeye başlamışlardır. Suudi Arabistan'ın bu tasavvuru yeni İran rejiminin Suudi Arabistan'ın ABD ile birlik olarak kendilerini yok etmek istediğine dair öngörüsü ile birleşince iki ülke arasındaki ilişkilerde karşılıklı hamaset etkin olmaya başlamıştır.¹⁹ İlerleyen süreçte Irak-İran Savaşı, Hac olayları, petrol fiyatları gibi meseleler iki ülkenin devlet adamlarının birbirlerine yönelik sert suçlamalarıyla birleşince özellikle Humeyni döneminde iki ülke arasındaki ilişkiler oldukça olumsuz bir biçimde seyretmiştir.

Humeyni sonrası dönemde yani 1990'lı yıllarda uluslararası sistemdeki değişikliklerin, Kuveyt'i işgal eden Irak'ın Suudi Arabistan ve ABD nezdinde bir süreliğine İran tehdidinin önüne geçmesi gibi olayların ve ülke içi faktörlerin de etkisiyle İran-Suudi Arabistan ilişkilerinde kısa süreli de olsa bir yumuşama ve yakınlaşma dönemi ortaya çıkmıştır.²⁰ Ancak bu durum kalıcı olmamış ve ABD'nin Irak'ı işgaliyle bölgesel güç dengelerinin bozulması iki ülke arasındaki ideolojik ve jeopolitik mücadeleyi yeniden gün yüzüne çıkarmıştır. Ürdün kralı Abdullah'ın işaret ettiği "Şii Hilali" olgusu²¹ Suudi Arabistan ve müttefiklerinin birincil güvenlik sorunu haline gelmiştir. 2011'de başlayan Arap Baharı ise İran ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkileri daha da kötüleştirmiştir. Arap Baharı sonrasındaki gelişmeler Suudi Arabistan'ın gözünde İran yayılcılığını iyice belirgin hale getirmiştir. Son olarak; Şii kimlikleriyle bilinen Husilerin Yemen'de önemli bir aktör haline gelmesi, İran'ın Şii kimliği üzerinden Arap ülkelerine müdahil olmasına şiddetle karşı çıkan Suudi Arabistan'ın kuşatılmışlık algısını güçlendirmiştir.²² Husilerin Yemen'deki ilerleyişini İran yayılcılığının bir parçası olarak gören Suudi Arabistan, "İran tehlikesi" söylemi üzerinden Yemen'deki Husilere karşı Sünni kimliğin ön planda olduğu bir koalisyon kurmuştur.²³ Bu koalisyon görünürde Yemen'deki Husilere gerçekte ise İran'a karşı "Kararlılık Fırtınası Operasyonu" adı altında harekete geçmiştir.

Yemen Krizine Giden Yol: Öncesi ve Sonrasıyla Arap Baharı'nın Yemen'e Yansımaları

Suudi Arabistan, İran tarafından çevrelendiği düşüncesiyle Yemen'deki Husi ilerleyişini ulusal güvenliğine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak görmüş ve yanı başında Şii bir devletin kurulmasından çekinmiştir. Diğer yandan Suudi Arabistan, İran tehdidini ön plana çıkararak Sünni

dünyanın liderliği iddiasını pekiştirmeye çalışmaktadır.²⁴ Bunun yanı sıra Suudi rejiminin mezhepçiliği kendi rejim meşruiyetini güçlendirmek için bir araç olarak kullandığı da söylenebilir.²⁵ Asıl sebep veya sebepler her ne olursa olsun; Yemen krizini derinleştiren unsur Suudi Arabistan'ın Yemen'e aktif müdahalesi olmuştur. Tarihsel olarak bakıldığında 1960'lı yıllarda Kuzey Yemen'de krallık rejimi ile cumhuriyetçiler arasında iç savaş yaşanmıştır. Suudi Arabistan ve Mısır bu çatışmaya farklı saflarda müdahil olmuştur.²⁶ Bu süreçte Nasır yanlısı Mısır'ın karşısında yer alan Suudi Arabistan, Zeydi imamlar tarafından yönetilen Yemen Krallığı'nı desteklemiştir. Günümüzdeki Yemen krizinde ise Suudi Arabistan Zeydi Husilerin hakimiyetinde kurulabilecek bir devleti varoluşsal bir tehlike olarak görmektedir.

Suudi Arabistan, İran tarafından çevrelendiği düşüncesiyle Yemen'deki Husi ilerleyişini ulusal güvenliğine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak görmüş ve yanı başında Şii bir devletin kurulmasından çekinmiştir. Diğer yandan Suudi Arabistan, İran tehdidini ön plana çıkararak Sünni dünyanın liderliği iddiasını pekiştirmeye çalışmaktadır.

Mevcut Yemen krizinin temel olarak iki boyutunun olduğu söylenebilir. Birinci boyutu Yemen'in sosyal, siyasal ve ekonomik anlamdaki yerel sorunları oluşturmaktadır. Bu ilk boyut aynı zamanda Yemen krizinin temelini oluştur-

maktadır.²⁷ İkinci boyutu ise bölgesel ve küresel güçlerin özellikle İran ile Suudi Arabistan'ın kendi çıkarları doğrultusunda farklı tarafları desteklemeleridir. Bölgesel güçlerin kendi siyasi ve ideolojik hesapları doğrultusunda Yemen'e müdahaleleri krizi derinleştirmiş ve mevcut siyasi durum içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir.²⁸

Her ne kadar otuz yılı aşkın bir süre boyunca Abdullah Salih tarafından yönetilse de Yemen, devlet otoritesinin kurulamadığı ve istikrarın sağlanamadığı bir ülke olagelmıştır. Abdullah Salih görünürde düzenli aralıklarla yapılan seçimlerle görevini sürdürmesine rağmen meşruiyetini kanunlar veya ideolojiyle sağlayan bir lider değildi.²⁹ Salih, Yemen'i patronaj ilişkileri çerçevesinde yönetmiş; gelir dağılımında adaletsizlik, işsizlik, yoksulluk, aşiretlere dayalı nüfus yapılanması, ülkenin dünya nezdindeki itibarının sarsılması gibi sorunlara kalıcı çözümler üretememiştir.³⁰ Bölgesel ve mezhepsel ayrılıklarla boğuşan Yemen'de Salih yönetiminin böl ve

yönet strateji doğrultusunda müttefiklerini ödüllendiren rakipleriniyse ya sindiren ya da saf dışı bırakan bir anlayışla hareket etmesi, birçok grup ve kabilenin marjinalleşmesine yol açmıştır. Özellikle Zeydiler ve Güney Yemenliler halkın pek çoğuyla birlikte sosyal ve ekonomik olarak arka plana itilmiştir. Salih'in patronaj sisteminde, farklı güç odakları arasında rant paylaşımı yapılırken düşman ve rakipler arasındaki ayrılıklar da körüklenmiştir.³¹ Bu durum Yemen'deki istikrarsız ortamı içten içe daha da derinleştirmiştir. Kuzey ve Güney Yemen 1990 yılında resmi olarak birleşse de bu birleşme taraflarca özümsememiş ve 1994 yılında Güney Yemen'in ayrılmak istemesiyle patlak veren iç savaşı Salih önderliğindeki Kuzeyliler kazanmıştır.³² Diğer taraftan; Yemen'in en kuzeyinde yer alan ve genel olarak Saada vilayeti civarında yaşayan Zeydiler sosyal ve ekonomik olarak göz ardı edilirken kültürel olarak da baskı altında tutulmuştur. Ayrıca ülkenin önemli bir kesimini oluşturan sıradan halkın sosyal ve ekonomik sorunlarla

boğuşması ve Salih rejiminin bu sorunlara çözüm bulamaması ülkede El Kaide gibi terör örgütlerinin de güçlenmesine yol açmıştır.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan sorunlar Arap Baharı ayaklanmaları ile iyice gün yüzüne çıkmıştır. Mısır'da Hüsnü Mübarek'in devrilmesinin yankıları Yemen'i de derinden etkilemiştir. 2011'in Ocak ayında bir grup öğrencinin Sanaa Üniversitesi kampüsünde rejime karşı başlattığı protestolar giderek yayılarak Abdullah Salih'in kontrolünden çıkmıştır. Salih'in sert müdahalesi protestoları daha da şiddetlendirmiş ve başta Muhsin El Ahmer olmak üzere ordudaki nüfuzlu kişiler birer birer muhaliflerin safına geçmeye başlamıştır.³³ Muhaliflerle gerçekleşen çatışmalar sırasında bombalı saldırıya uğrayan Abdullah Salih, tedavi olmak üzere Suudi Arabistan'a gitmiştir. Bu esnada Suudi Arabistan öncülüğünde Körfez İşbirliği Konseyi (KİK), yumuşak bir geçiş sağlamak üzere Yemen'deki olaylara müdahil olmuştur. Bu doğrultuda Abdullah Salih anlaşma masasına oturmaya mecbur bırakılmış ve başkanlıktan istifa etmek zorunda kalmıştır. Yine de Salih; yargı muafiyetine sahip olmanın yanı sıra Yemen'in en büyük partisi olan Genel Halk Kongresi ve ordu içerisindeki etkin konumunu sürdürmüştür.³⁴ KİK öncülüğünde varılan mutabakat doğrultusunda Mansur Hadi geçici cumhurbaşkanı olarak belirlenmiş ve Ulusal Diyalog Konferansı (UDK) başlatılmıştır.³⁵ Bu konferansa ülkenin birçok grup ve kabilesi katılmış olsa da net bir çözüm elde edilememiştir. Hadi yönetiminin ülke içerisindeki kaotik süreci düzene sokup istikrar sağlayamaması ülkedeki ekonomik ve siyasal sorunları daha da derinleştirmiştir.³⁶ Mansur Hadi 2012'de yapılan seçimleri kazansa da ayrılıkçı Güney Yemenlileri temsil eden el Hırak hareketi ve Yemen'in kuzeyinde kontrolü ele alan Husiler bu seçimleri meşru seçimler olarak kabul etmemiştir. Diğer yandan halk ara-

sında geçiş rejiminde dahi elitlerin hakimiyetinin devam ettiği, halkın taleplerinin dikkate alınmadığı gibi düşünceler devam etmekteydi. 2014 yılına gelindiğinde UDK sonlandırılırken artan ekonomik sorunlarla birlikte Hadi'nin meşruiyeti iyice azalmıştır.³⁷ 2014'ün ikinci yarısında Hadi'nin tasarruf tedbirleri kapsamında bazı sübvansiyon ve yardımları kısıtlayan bir karar alması yüksek maliyetlerden şikayetçi olan halkın sokaklara inmesine yol açmıştır. Bu durumdan istifade eden Husiler, halkın taleplerinin karşılanmaması halinde yönetime karşı bayrak açacaklarını ilan etmiştir.³⁸

Halihazırda önemli rakiplerinden biri olan İslah Partisi'nin askeri kanadını 2014 yılının Temmuz ayında önemli bir yenilgiye uğratmış olan Husiler, Yemen'in kuzeyini kontrol etmekteydi. 2014'ün Eylül ayına gelindiğinde ise Salih yanlılarının da desteğini alan Husiler, oluşan güç boşluğundan yararlanarak başkent Sanaa şehrinin önemli noktalarını ele geçirip Mansur Hadi'yi istifaya zorlamışlardır.³⁹ Daha sonra ise parlamentoyu dağıttıklarını deklare eden Husiler, kendi kontrolleri altında bir "Cumhurbaşkanlığı Konsülü" oluşturmuşlardır. Başkent Sanaa'yı ele geçirmelerinin ardından Husi-Salih ittifakı⁴⁰ Yemen'deki ilerleyişini sürdürmüş, rakiplerini bertaraf ederek 2015 Mart ayında Yemen'in en güneyinde yer alan Aden şehrini kuşatmıştır.⁴¹

Suudi Arabistan ve müttefikleri Husilerin Yemen'deki ilerleyişini büyük bir endişeyle karşılamışlardır. İran'ın uydusu olarak gördükleri Husilerin başkent Sanaa şehrini ele geçirmesini İran Şii Hilali'nin son halkası olarak yorumlamışlardır.⁴² Üstelik İranlı devlet adamlarının Husilerin ilerleyişini kendi kazanımları gibi gösteren minvalde bir söylem benimsemesi, Suudi Arabistan'ın Husilere yönelik tehdit algılarını derinleştirmiştir. Bununla ilgili en dikkat çekici örnek Ayetullah Ali Hamaney'e yakınlığıyla bi-

linen Tahran milletvekili Ali Zakai'nin Husilerin Sanaa şehrini ele geçirmeleriyle alakalı olarak "İran Devrimine katılma yolunda dördüncü Arap başkenti" ifadesini kullanmasıdır.⁴³ Bu ve benzeri söylemler Körfez ülkelerinin başkentlerinde bomba etkisi yaratmıştır.⁴⁴ Nihayetinde İran'ın ideolojik yayılmacılığını birincil tehdit olarak gören Suudi Arabistan, dış politikasında ender görülen bir refleksle Bahreyn'in ardından Yemen'de de çatışmanın aktif taraflarından biri olma yoluna gitmiştir.⁴⁵ Bu doğrultuda Suudi Arabistan; KİK üyesi BAE, Kuveyt, Katar ve Bahreyn'in yanı sıra Mısır, Fas, Sudan, Ürdün gibi ülkeleri de yanına alarak bir koalisyon⁴⁶ oluşturmuştur. Daha sonra ise bu koalisyon üzerinden Husilere karşı harekete geçmiştir.⁴⁷ Koalisyonun kimliği Arap karakterinden ziyade Sünnilik üzerinden kurgulanmıştır.⁴⁸ Bu açıdan bakıldığında İran yayılmacılığını dengelemeye çalışan Suudi Arabistan'ın mezhepçilik kartını öne sürdüğü görülmektedir. Suudi Arabistan ve müttefikleri, Husilere karşı verilen mücadeleyi BAE'nin Dışişleri Bakanı Enver Gargaş'ın da belirttiği üzere "varoluşsal bir mücadele" olarak görmektedir.⁴⁹

İlerleyen süreçte müttefik orduları "Kararlılık Fırtınası Operasyonu" ile Husileri Aden'de durdurmayı başarsa da halen devam eden savaşta Husilere karşı kesin bir üstünlük sağlamayı başaramamıştır. Yemen'in kuzeyinde ve merkezinde daha çok Husi güçleri etkiliyken güneyinde ve doğusunda müttefik orduları tarafından desteklenen Hadi yönetimi hakimiyet sağlamıştır. Diğer taraftan müttefik ülkeler arasında da önemli ihtilaflar söz konusudur. Örneğin BAE, Yemen'deki ayrılıkçı Güney Yemenlilere yakın bir politika izlerken Suudi Arabistan, Yemen'in parçalanmasına karşıdır. Savaşın kısa vadede kesin bir çözüme ulaşması pek mümkün görünmemektedir. Yemen halkının dünyanın en büyük insani krizlerinden biriyle karşı karşıya kaldığı bir ortamda,

Yemen toprakları İran ile Suudi Arabistan arasındaki vekalet savaşlarının bir parçası haline gelmiştir.⁵⁰

Yemen'deki iç savaşta Suudi Arabistan, İran'ı Husilere destek vermekle suçlarken İran'ın Ortadoğu'ya yönelik müdahalelerinden vazgeçmesini gerektiğini ifade etmektedir. İran ise Yemen'deki katliamın sorumlusu olarak Suudi Arabistan'ı işaret etmekte ve Husilere silah desteği verdiklerine yönelik suçlamaları reddetmektedir.⁵¹ İran'ın bu ifadeleri elbette ki politik bir manevradır ve Husilere silah yardımı yapmadıklarına dair ifadeleri gerçeği yansıtmamaktadır. Nitekim İran'ın özellikle 2014 yılından sonra Husilere yönelik maddi desteğinin arttığı gözlemlenmektedir.⁵² Ancak Husilerin tamamen İran'a bağlı olduğu ve İran'ın yardımlarıyla kurulduğuna dair Suudi tasavvuru da gerçeği yansıtmamaktadır.⁵³ Husiler, Yemen'de önemli bir aktör haline gelmeden önce İran'dan oldukça sınırlı bir düzeyde maddi destek almıştır.⁵⁴ Bu açıdan bakılırsa İran, Husilerin kazanımlarının müsebbibi olmaktan ziyade Husilerin kazanımlarının peşinden giden ve bu yoldan kendine fayda elde etmeyi tasarlayan bir aktördür.⁵⁵ Suudi Arabistan'ın Husileri yok sayan ve ötekileştiren siyaseti Husilerin İran'a daha da yakınlaşmasına ve giderek İran'a bağımlı hale gelmesine neden olmuştur. Böylece İran çok fazla maliyete katlanmaksızın Suudilerin birincil güvenlik alanı olarak gördüğü bölgede önemli fırsatlar elde etmiştir. Suudi Arabistan ise Yemen'de milyarlarca dolarlık maliyetle karşılaşmış ve henüz kazanamadığı bir savaş sürdürmek durumunda kalmıştır. Yemen krizini derinleştiren esas unsur ise İran ile Suudi Arabistan'ın Husiler üzerinden şekillenen mücadelesi olmuştur. Bu nedenle Husilerin kim olduğunu ve ne amaçladıklarını bilmek Yemen krizinin kökenini doğru bir şekilde anlayabilmek için elzemdir.

Husilerin Tarihçesi, İran ve Suudi Arabistan'la İlişkileri

Yemen'deki nüfusun yaklaşık olarak yüzde otuz beşi Zeydilerden oluşmakta ve bu nüfus genel olarak başta Saada vilayeti olmak üzere Yemen'in kuzeyinde yaşamaktadır.⁵⁶ Zeydilik, Şii mezhebinin bir kolu olarak bilinse de Şiiliğin Sünniliğe en yakın kolunu ifade etmektedir.⁵⁷ Kendilerini Şii'den ziyade Zeydi olarak adlandırmayı tercih eden ve bunu özellikle vurgulayan Zeydiler, Yemen'deki Sünnilerle pozitif ilişkiler kurabilmişlerdir.⁵⁸ Tarihsel süreç içerisinde Yemen'deki Zeydiler ile Sünni Şafilere iyi geçindiği; aynı camide birlikte namaz kılma, birbirlerinden kız alıp verme gibi gelenekleri benimsediği görülmektedir.⁵⁹ Hatta Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer gibi halifelere saygı duyarak onlardan sitayişle bahseden Zeydilerin Şiileştiği bir dönemin olmadığı dahi söylenebilir.⁶⁰

Husiler, aslında Yemen'deki Zeydiler arasında ileri gelen "Seyyid" bir sülalenin ismini ifade etmektedir.⁶¹ Ancak zamanla hareketin ismi olarak kullanılır hale gelmiştir. Bir dönem Eş-Şebab el-Mümin sonrasındaysa Ensarullah Hareketi olarak da bilinen Husiler 1990'lı yıllardan itibaren etkili olmaya başlamıştır. Salih rejimine karşı protest bir hareket olarak ortaya çıkan Husiler Yemen'in en kuzeyinde yer alan Saada ve civarının sosyo-ekonomik olarak gelişmesini sağlamak, Zeydiliği yeniden canlandırmak gibi misyonlarla yola koyulmuştur. Husiler, Selefi/Vehhabi yayılcılığından duydukları rahatsızlıkları dile getirmenin yanı sıra bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi ve kendilerine yönelik ayrımcılığa son verilmesi gibi taleplerle ortaya çıkmıştır.⁶² Husilerin bu taleplerinin ardında ise giderek büyüyen ve çözülmesi için pek de çaba sarf edilmeyen Zeydi sorunu yatmaktadır. Yemen yönetimi, Zeydi İmamet Rejiminin 1970'de tamamen sona

ermesinden sonra, Kuzeyin yeniden bir güç merkezi haline gelmesini engellemek üzere, Zeydileri marjinalleştiren bir politika izlemiştir. Yemen'in kuzeyindeki Saada vilayeti; devlet hizmetlerinin yerine getirilmediği, arka plana atılmış ve geri kalmış bir bölge haline gelmiştir.⁶³ Üstelik, Suudi Arabistan'ın İran'la giriştiği ideolojik mücadele doğrultusunda Yemen'in kuzeyinde yaşayan Zeydiler'in etkisini kırmak üzere Selefilik yayma stratejisi gütmeye Zeydileri iyiden iyiye zayıflatmıştır. Suudi merkezli Selefi yayılcılığı Yemen yönetiminin de desteğiyle Zeydilerin çok güçlü olduğu yerlerde dahi etkili hale gelmiştir. Bu anlamda Zeydi camilerinde Selefi imamların boy göstermesi, Zeydi okullarında Zeydilerin yerine Selefilere eğitim vermeye başlaması Zeydilerin tepkilerini de beraberinde getirmiştir. Zeydiler, Vehhabiliği emperyalizmin dini bir kisvesi olarak görmekte, hoyratça gerçekleşen Selefi/Vehhabi yayılcılığını emperyal güçlerin Yemen'i ele geçirmesi olarak tarif etmekteydi.⁶⁴ Sosyal ve ekonomik sorunların üzerine bir de kimliklerini kaybetme korkusunu yaşayan Zeydilerin maruz kaldıkları ayrımcılık ve haksızlıklar, Husiler tarafından gündeme taşınmıştır.⁶⁵

Zeydi inançları doğrultusunda kültürel ve dini haklarını kazanmak, kuzeyde daha özerk bir şekilde yönetilmek ve ulusal meselelerde söz sahibi olmak gibi talepleri benimseyen Husiler, ilk başlarda sivil ve siyasi mücadeleyi benimsese de ilerleyen süreçte daha radikal ve ideolojik bir metot üzerinden hareket etmeye başlamıştır. Bu noktada Husilerin İran İslam Devriminin ideolojisinden önemli ölçüde etkilendiği söylenebilir. İran'a eğitim almak amacıyla gitmiş olan Husi liderlerin, İran'ın emperyalizm karşıtı retorikinden yararlandığı görülmektedir.⁶⁶ Husi liderler konuşmalarında İran ve Hizbullah'ın İsrail ve ABD karşısındaki duruşundan övgüyle söz ederken İran'ın devrim sürecinde uyguladığı dini-

siyasi taktiklerden de faydalanmıştır.⁶⁷ Bu doğrultuda “Kahrolsun Amerika”, “Kahrolsun İsrail”, “Zafer İslam’ın” gibi İran devriminde sıkça kullanılan sloganlar Husilerce de benimsenmiş⁶⁸, İranlı Şiiilerle benzer bir şekilde önemli günlerin kutlanmasına önem verilmiş, Abdullah Salih rejimi “ABD ve İsrail’in menfaatlerini gözetken yozlaşmış bir yönetim” olarak tasvir edilmiştir.⁶⁹

Yemen yönetiminin Zeydi sorununu göz ardı eden yaklaşımı da Husilerin radikalleşmesinde önemli bir paya sahiptir.⁷⁰ Suudi Arabistan’dan daha fazla ekonomik yardım alabilmek amacıyla Selefi yayılcılığın göz yuman Yemen yönetimi, Husilere karşı oldukça sert ve müsamahasız bir politika yürütmüştür. Bu sebeple 2004 yılında Husiler ile Yemen yönetimi arasında sıcak çatışmalar başlamış ve Suudi Arabistan’ın da kışkırtmasıyla Husilerin lideri olan Hüseyin el Husi Yemen güçleri tarafından öldürülmüştür.⁷¹ Hüseyin El Husi’nin ölümüyle birlikte kuzeydeki çatışmalar kitlesel bir isyan haline almış ve marjinalleşmiş grup ve kabilelerin de Husilerden yana tavır almasıyla isyan gittikçe büyümüştür. Saada Savaşları olarak adlandırılan bu çatışmalar belirli aralıklarla 2010 yılına kadar sürmüştür. Savaşın son evresinde Suudi Arabistan da Husilere karşı askeri müdahalede bulunmuştur. 2010 yılında savaş sona ermiş gibi görünse de Arap Baharı ayaklanmalarından sonra bir nevi bu savaşın ikinci raundu yaşanmıştır. Üstelik merkezi otoritenin olmadığı Yemen’de hemen her kabilenin silah ve mühim-mata sahip olması çatışmaların yayılmasını kolaylaştırırken çözüm üretilmesini de bir o kadar zorlaştırmıştır. Aslında Saada Savaşlarına kadar Husilerin çok da güçlü bir toplumsal desteğe sahip olmadığı görülmektedir.⁷² Ancak Hüseyin El Husi’nin öldürülmesiyle birlikte gelişen olaylarda Yemen yönetimi Zeydileri hedef alan başarısız bir politika uygulamıştır. Bu durum

Husilere yönelik desteğin artmasına yol açmıştır. Yemen yönetiminin kuzeyin geleneklerini yok sayacak şekilde dini liderlere ait olan *hicrelere* dahi saldırması, çatışmaların yayılmasında etkili olmuştur.⁷³ 2004 yılında patlak veren Husi isyanının dini bir karakterden ziyade sosyal ve siyasi adaletsizlikler, ayrımcılık gibi sorunlar üzerine temellendiğini söylemek doğru olacaktır.⁷⁴ Ancak Husi hareketi ilerleyen süreçte farklı bir kimlik kazanmıştır.

Saada Savaşlarını çetrefilli yapan ve uluslararası bir olay haline getiren asıl unsur Husileri Şii şiddetinin bir parçası olarak gören Suudi Arabistan’ın müdahalesi olmuştur. Suudi Arabistan’a göre Husiler İran’ın bir uydusu olarak bölge istikrarını bozmakta ve İran Husilere silah desteğinde bulunmaktadır. Husiler ise İran’ın bir kolu olarak görülmelerine karşı çıkarak İran’dan emir aldıkları iddialarını yalanlamaktadır.⁷⁵ Kaldı ki; İran devrim metodolojisine ve ideolojisine yönelik ilgilerine rağmen Husi liderler vaazlarında, İran’ın Şii mezhebi anlayışı olan İmamiyye’ye yönelik eleştirilerde de bulunmuşlardır.⁷⁶ Üstelik Saada Savaşları sırasında İran’ın Husilere yönelik silah ve materyal anlamdaki desteğinin oldukça sınırlı düzeyde olduğu bilinmektedir. Bu süreçte İran’ın Husiler üzerindeki tesiri daha çok ideolojik yönde olmuştur. Nitekim, Saada Savaşları sırasında İran kamuoyu Husilerin savaşını desteklemiştir. Ancak İran’ın en azından 2011 hatta 2014 yılına kadar Husilere yönelik maddi desteği oldukça sınırlı bir düzeyde kalmıştır.⁷⁷ Elbette ki İran’ın Husilere silah sağladığına dair kanıt sayılabilecek iddialar mevcuttur. Ancak bu silah yardımları, Suudilerin ileri sürdüğü gibi büyük miktarda değildir. İşin ilginç tarafı ise Suudi Arabistan’ı savaşa çekmek ve onlardan ekonomik yardım almak için bir yandan Husilerin İran’ın uydusu olduğuna ileri süren Salih⁷⁸ diğer yandan da Husileri silahlandırmıştır.⁷⁹

Salih bu sayede Suudi Arabistan'dan aldığı ekonomik yardımlarını idame ettirmenin yanı sıra başta Muhsin El Ahmer olmak üzere rakiplerini kuzeydeki savaşla meşgul etmeyi amaçlamıştır. Ancak Salih'in bu ikircikli tutumu Husi sorununun büyümesine yol açmıştır.

2011 Arap Baharı sürecinden sonra oluşan güç boşluğundan istifade eden Husiler, önce Yemen'in kuzeyinde 2014 yılında ise Yemen'in başkenti Sanaa'da hakimiyet kurmuştur. Husilerin Sanaa şehrini ele geçirmesi, Yemen için yeni bir dönüm noktası olmuştur.

Yukarıda değinildiği üzere 2011 Arap Baharı sürecinden sonra oluşan güç boşluğundan istifade eden Husiler, önce Yemen'in kuzeyinde 2014 yılında ise Yemen'in başkenti Sanaa'da hakimiyet kurmuştur. Husilerin Sanaa şehrini ele geçirmesi, Yemen için yeni bir dönüm noktası olmuştur. Husi ilerleyişini İran yayılmacılığının bir parçası olarak gören Suudi Arabistan, Sünni kimlik üzerinden inşa ettiği bir koalisyon kurmuş ve Husilere savaş açmıştır. Suudi Arabistan tarafından izole edilen Husiler ise özellikle 2014 yılından sonra İran'la olan işbirliğini gözle görünür bir şekilde ilerletmek durumunda kalmıştır. Koalisyon güçlerinin saldırısıyla zor duruma düşen Husiler, kendilerine uluslararası arenada arka çıkan tek ülke olan- İran'a giderek daha çok bağımlı hale gelmiştir. 2014 yılından sonraki süreçte İran'ın Husilere yönelik silah, teçhizat, gıda gibi materyal

ve eğitim anlamındaki desteklerinin arttığı da gözlemlenmektedir. Ancak bu durum Husilerin İran'ın kontrolünde oldukları veya İran'dan emir aldıkları anlamına gelmemektedir. Husiler ile İran arasındaki ilişkilerde ideolojik öğelerle birlikte pragmatist gerekçeler de önemli bir rol oynamaktadır. Üstelik İran'ın Husilere maddi desteğinin Suudi Arabistan'ın ileri sürdüğü ölçüde olmadığı da açıktır.⁸⁰ Nitekim Thomas Juneau, İran'ın Husilere 2014'den sonra dahi oldukça sınırlı bir destek sağladığını ifade etmektedir.⁸¹ Ancak Suudi Arabistan'ın ötekileştirici ve izole edici siyaseti sonucu Husiler, İran'la daha da yakınlaşmak durumunda kalmıştır. İran ise bu durumu Suudi Arabistan'ın çıkarlarını baltalayabileceği bir fırsat olarak görmüştür. Suudi Arabistan, İran yayılmacılığını engellemek için Husilere karşı savaş açmış olsa da paradoksal bir şekilde İran'ın Husiler üzerinden Yemen'deki etkinliğini arttırmıştır.⁸² Aslında İran ve Suudi Arabistan gibi bölge güçlerinin çatışmaları bilerek mezhepsel boyuta taşıdığı görülmektedir. Körfez ülkeleri Husiler için "Şii isyancılar" ifadesini kullanırken İran medyası Zeydileri "Husi Şiiileri" olarak ön plana çıkarmaktadır.⁸³ İran ve Körfez ülkeleri Yemen'deki iç savaşta mezhepsel boyuta indirgeyerek bölgesel çıkarlarını gözetmenin yanı sıra içerideki meşruiyetlerini de güçlendirmek istemektedir.

Sonuç

Yemen halkı tarihin gördüğü en büyük insani krizlerden biriyle karşı karşıyadır. İç savaşta yaşanan çatışmalarla birlikte ülke büyük bir yıkıma maruz kalmıştır. Başta Suudi Arabistan'ın hava saldırıları olmak üzere çatışan tarafların mücadelesi ülkenin altyapısını, yollarını, hastane ve okullar da dahil olmak üzere pek çok kamu binasını enkaz haline getirmiştir. On binlerce ölü ve yaralının yanında; Yemen halkının yaklaşık yüzde

yetmiş beşi temizlik, gıda, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaz durumdadır.⁸⁴ Kitlesele açlık sorunuyla karşı karşıya kalan Yemen halkından yaklaşık on dört milyon kişi acil gıda yardımına ihtiyaç duymaktadır ve önemli bir kısmı da göç sorunuyla karşı karşıyadır.⁸⁵ Salgın hastalıklar, açlık, susuzluk, yoksulluk gibi acil insani yardım gerektiren sorunlara ek olarak insani yardımların ulaşımının da oldukça zor olması krizin bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Başta Suudi Arabistan olmak üzere Yemen’de çatışan aktörler, karşı tarafa gelen yardımların yerine ulaşmasını zorlaştırmaktadır. İşin en kötü tarafı ise uluslararası toplumun Yemen’deki krizi göz ardı eden yaklaşımıdır. Yemen’deki iç savaş ve insani kriz ne dünya gündeminde ne de Türkiye gündeminde yeterince yer bulamamaktadır. Suudi Arabistan ve İran’ın kendi çıkarları doğrultusunda Yemen’e müdahil olması, buradaki sorunları derinleştirmenin yanı sıra krizi uluslararası bir boyuta taşımıştır. Bundan dolayı uluslararası toplum; Yemen’deki insani krizi acil olarak bir numaralı gündem haline getirip, çözüm için barışçıl yollar aramalıdır.

Yemen krizinin temeli yerel ve toplumsal dinamikler üzerinden şekillenmekte yani sosyal ve ekonomik sorunlar krizin gerekçelerini oluşturmaktadır. Diğer yandan İran ile Suudi Arabistan arasındaki ideolojik ve jeopolitik mücadele Yemen’deki krizi derinleştirmiştir. Suudi Arabistan Husileri İran’a bağlı bir örgüt olarak göz önüne almış ve Husilerin ilerleyişini İran yayılcılığının bir parçası olarak yorumlamıştır. Nihayetinde de Husilere karşı oluşturduğu koalisyon üzerinden harekete geçmiştir. Çatışmanın bir diğer önemli aktörü olan İran ise Husileri, Suudi Arabistan’a karşı kullanabileceği faydalı bir araç olarak görme eğilimindedir. İranlı liderler Husilerin ilerleyişini İran devrimin başarısızlığına sunmaya çalışmaktadır. Görünen o ki; her iki ülke

de Yemen’deki krizi mezhepsel bir boyuta taşımak istemektedir. Bu yolla iki ülke de hem zayıf olan rejim meşruiyetlerini güçlendirmeyi hem de reel politik hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Ancak Yemen’in yerel ve toplumsal dinamikleri aslında ne Suudi Arabistan’ın tasavvur ettiği ne de İran’ın kurgulamak istediği şekildedir. Yemen’deki krizin mihenk taşı olan Husilerin kimliklerinin doğru bir şekilde okunması gerekmektedir. Husiler, aslında çıkış noktası olarak Zeydilerin kimliklerini koruma güdüsünün organize-militer bir projeksiyonunu yansıtmaktadır. Zeydilerin bir yandan on yıllar boyunca Yemen merkezi yönetimi tarafından sosyal, kültürel ve ekonomik olarak marjinal konumda bırakılması diğer yandan Suudi Arabistan’ın mezhepçi politikalarıyla ötekileştirilmesi Husi sorunun kökenini oluşturmaktadır. Zeydi sorununa bir cevap arayan Husiler, İran’ın ideolojik gücünün etkisi ve Yemen yönetiminin sert muamelesiyle radikal-militer bir örgüte dönüşmüştür. Şiiğin Sünniliğe en yakın kolu sayılabilecek Zeydileri dahi Şii şiddetinin bir parçası olarak gören Suudi Arabistan ise Husilere karşı oldukça saldırgan bir politika yürütmüş ve bu durum Husileri iyiden iyiye İran’ın saflarına itmiştir. Kendilerine uluslararası arenada arka çıkan tek ülke olan İran’la ilişkilerini ilerletmek durumunda kalan Husiler, özellikle 2014 yılından sonra İran’la olan işbirliğini daha ileri bir boyuta taşımıştır. Husileri Suudi Arabistan’ın çıkarlarını baltalayabilmek için kullanışlı bir unsur olarak gören İran, özellikle ideolojik gücü üzerinden Yemen’de etkili olmaya başlamıştır. Üstelik Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon ordularının saldırılarıyla köşeye sıkışan Husiler, İran’a giderek daha çok bağımlı hale gelmeye başlamıştır. Bu durum aslında Suudi Arabistan’ın başarısız politikalarının bir göstergesidir. Zira Suudi rejimi, Yemen’e İran’ın etkisini kırmak amacıyla müdahale etmiş ancak tam tersi şekilde Husiler ile İran’ın ilişkilerinin farklı bir

evreye taşınmasına yol açmıştır. Mevcut durumda İran uluslararası arenada Husilere tek arka çıkan ülke olarak Yemen’de etkili bir aktör haline gelmiştir. Hem Suudi Arabistan hem de İran Yemen’de yaşanan krizi mezhepsel bir boyuta taşıma gayesindedir. Ancak iki ülke arasındaki ideolojik ve jeopolitik mücadele, Yemen’de geri dönüşü olmayan bir insani krizi de beraberinde getirmiştir. Başta Suudi Arabistan olmak üzere İran, BAE, Mısır gibi ülkelerin kendi çıkarlarını göz önüne alırken Yemen’deki insani krizi arka plana itmesi, büyük bir insanlık krizini tetiklemiştir. Yemen’de tüm aktörlerin katılımıyla kapsayıcı ve kalıcı bir çözümün bulunabilmesi, Suudi Arabistan ve İran’ın yürüttükleri bölgesel güç mücadelesinin sadece Yemen için değil bizzat kendi çıkarları için de tehlikeli sonuçlar doğurduğunu fark ederek makul politikalara yönelmelerine bağlıdır. Yemen ve bölgeyle ilgili aktörlere düşen görev ise bölgesel aktörleri barış ve istikrar istikametinde yönlendirmek, bu konuda onlara yardımcı olmaktır.

Her ne kadar meşruiyeti tartışmalı bir toplumsal ve siyasi grup olarak faaliyet gösterse de Husileri sadece İran’a bağlı bir örgüt olarak görüp onları çatışmacı bir gruba dönüştüren yerel ve toplumsal dinamikleri ihmal etmek, Yemen’deki krizin çözümünü zorlaştıracaktır. Büyükkara’nın da belirttiği üzere Husilerin mezheplerini değiştirerek İranlı olduklarına dair iddialar ikna edici değildir. Üstelik Yemen’de istikrar ve düzenin sağlanabilmesi için Zeydilerin ötekileştirilmeden Yemen’deki denklemin içerisine katılması gerekmektedir.⁸⁶ Bu bakımdan Husilerle yapıcı ve faydalı bir diyalog için yollar aranmalı ve Yemen’deki mezhepsel ve bölgesel ayrılıkların derinleşmesine engel olunmalıdır. Ayrıca Husilerin İran’a olan bağımlılığının da engellenmesi gerekmektedir. Zira Husilerin İran’a yakınlığı doğal bir durum değildir. Bu durum rasyonel politikalarla pekâlâ geri döndürülebilir. Nitekim Zeydiler I. Dünya Savaşında Osmanlılarla birlikte İngilizlere karşı, 1960’lı yıllardaki iç savaşta da Suudi Arabistan ile aynı safta Mısır’a karşı savaşmıştır.

Kaynakça

- Al-Badi, Awadh “Saudi Iranian Relations: A Troubled Trajectory”, Gawdat Baghat, Anoushiravan Etheshami and Neil Quilliam (der.), *Security and Bilateral Issues Between Iran and Its Arab Neighbors*, Palgrave Macmillan, Cham, 2017
- Al Faisal bin Abdul Aziz Al Saud, Turki., “Saudi Arabia’s Foreign Policy”, *Middle East Policy*, Cilt:20 No:4, 2013
- Al Jazeera, “Yemen: Ex-President Ali Abdullah Saleh killed”, 10 Aralık 2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/12/houthi-media-ali-abdullah-saleh-killed-sanaa-171204123328290.html> (Erişim Tarihi:24.11.2018)
- Altorafi, Adel. *Understanding the Role of State Identity in Foreign Policy Decision Making The Rise and Demise of Saudi-Iranian Rapprochement: 1997-2009*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Department of International Relations of the London School Economics and Political Science, London, 2012
- Al-Monitor, “Yemen’s Houthis proxy, not ally for Iran”, 19.11.2014, <https://www.almonitor.com/pulse/originals/2014/11/yemen-houthis-differences-hezbollah-lebanon.html> (Erişim Tarihi:22.02.2019)
- Al Zandani, Ahmed A. “Yemen’s Question: From the Struggle for Freedom to the Struggle for Survival”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt:2 No:2, 2015
- Arslan, İbrahim. “Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:1 Sayı:1, 2015
- Barzegar, Keyhan. Morteza, Dinan Seyyed. “Iran’s Political Stance toward Yemen’s Ansar Allah Movement: A Constructivist-Based Study”, *Journal of Politics and Law*, Cilt:9 No:9, 2016,
- Büyükkara, Mehmet Ali. “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, Cilt:16 No:30, 2011
- Büyükkara, M. Ali. “Selefilğin Yakın Tarihinden Önemli bir Yaprak: Yeni Bilgiler Işığında Cüheyman el Uteybi ve Cemaati”, *Marife Dergisi*, Yıl:9, Sayı:3, 2009
- Büyükkara, M. Ali. “Yemen, Suud-İran bilek güreşine kurban gitti”, 14.11.2018 <https://www.aa.com.tr/tr/roportaj/yemen-suud-iran-bilek-guresine-kurban-gitti/1310890>, (Erişim Tarihi:25.11.2018)
- Crooke, Alastair. “America Immobilized as Iran-Saudi Arabia Proxy War Turns Bloody”, *Huffingtonpost*, 4 Haziran 2015, https://www.huffingtonpost.com/alastair-crooke/america-iransaudi-war_b_7001776.html, (Erişim Tarihi: 28.04.2018)
- Daily Times, “Are Houthis Iran’s new Hezbollah?”, 14.04.2018 <https://dailytimes.com.pk/227707/are-houthis-iransnew-hezbollah/> (Erişim Tarihi:22.02.2019)
- Domazeti, Riad. “Yemen Raporu: Çöken Devletin Enkazında Barışı Arayan Bir Halk”, 22 Ekim 2018, http://insamer.com/tr/yemen-raporu-coken-devletin-enkazinda-barisi-arayan-birhalk_1717.html (Erişim Tarihi:23.11.2018)

- Downs, Kevin “A Theoretical Analysis of the Saudi-Iranian Rivalry in Bahrain”, *Journal of Politics & International Studies*, Cilt:8, Winter, 2012/2013
- Duran, Burhanettin ve Yılmaz, Nuh. “Ortadoğu’da Modellerin Rekabeti: Arap Baharı’ndan Sonra Yeni Güç Dengeleri”, *Türk Dış Politikası Yıllığı*, Ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ali Resul Usul, Ankara, SETA, 2012
- Dresch, Paul. *A History of Modern Yemen*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000
- Etheredge, Laura S. *Middle East Region in Transition: Saudi Arabia and Yemen*, Britannica Educational Publishing, New York, 2011
- Gökalp, Yusuf. “Yemen’de Zeydi-Sünni İlişkilerinin Tarihi Arka Planı”, *e-Makalat Mezhep Araştırmaları*, Cilt:6 No:2, 2013
- Grumet, Tali Rachel. “New Middle East Cold War: Saudi Arabia and Iran’s Rivalry”, University of Denver Digital Commons, Electronic Theses and Dissertations, 2015
- Gün, Mehmet Salih. “Yemen’de Arap Baharı”, *Yasama Dergisi*, No: 20, 2013
- Gündoğan, Ünal. “1979 İnan İslam Devriminin Ortadoğu Dengelerine Etkisi”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt:3 No:30, 2011
- Ünal Gündoğan, “Geçmişten Bugüne İnan İslam Devrimi: Genel Değerlendirme”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt:3 Sayı:29, 2011
- Hegghammer, Thomas ve Lacroix, Stephane. “Rejectionist Islamism in Saudi Arabia: The Story of Juhayman al-Utaybi Revisited”, *International Journal of Middle East Studies*, Cilt: 39, No: 1, 2007
- Holzapfel, Philip Barrett. “Yemen’s Transition Process: Between Fragmentation and Transformation”, *United States Institute of Peace*, 2014
- Juneau, Thomas. “Iran’s Policy Towards the Houthis in Yemen: A Limited Return on a Modest Investment”, *International Affairs*, Cilt:92, No:3, 2016
- Juneau, Thomas. “No, Yemen’s Houthis actually aren’t Iranian puppet”, 16 Mayıs 2016, https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/05/16/contrary-to-popularbelief-houthis-arent-iranian-proxies/?noredirect=on&utm_term=.ed726b114ad5, (Erişim Tarihi:25.11.2018)
- Hagood, Anne. “Saudi Arabia and Iran: The Tale of Two Media”, *Arab Media and Society*, American University, 2010
- Halhalli, Bekir. “Humeyni Dönemi İnan Dış Politikası (1979-1989)”, *Birey ve Toplum*, Cilt:4, Sayı:8, Güz, 2014
- Katzman, Kenneth. “Iran’s Foreign Policy”, *CRS Report Prepared for Members and Committees of Congress*, June, 2016
- Kıran, Abdullah. “Mezhebi Rekabet mi Mezhep Savaşları mı?”, *Anemon MŞÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:3 No:1, 2015

- Kumar, Vikas. "Secterianism and International Relations: Shia Iran in a Muslim World", *Journal of Asian Security and International Affairs*, Cilt:3 No:3
- Kurt, Veysel et al. "İran Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları", *SETA Analiz*, Sayı:148, 2016
- Manjang, Alieu. "Saudia-Iranian Rivalry in the Horn of Africa: Beyond the Middle East", *International Relations and Diplomacy*, Cilt:5 No:1, 2017
- Mason, Robert. *Foreign Policy in Iran and Saudi Arabia Economics and Diplomacy in the Middle East*, I.B. Tauris, Londra, 2015
- Mercan, Muhammed Hüseyin. "Yapısal Sorunların Gölgesinde Değişim Sancısı: Yemen'de Halk Ayaklanması ve Sonrası", *Adam Akademi*, Cilt:4 Sayı:1, 2014
- Nasir, M. Ali. "Yemen: Another Somalia in the Arabian Peninsula", *Asian Journal of Humanities and Social Studies*, Cilt: 3 No: 04, 2015
- Nia, Mahdi Mohammed. "Discourse and Identity in Iran's Foreign Policy", *Iranian Review of Foreign Affairs*, Cilt:3 No:3, 2012
- Niarchos, Nicolas. "How the U.S. Is Making the War in Yemen Worse", *The New Yorker*, (Çevrimiçi) <https://www.newyorker.com/magazine/2018/01/22/how-the-us-is-making-the-war-in-yemen-worse>, (Erişim:2611.2018)
- Ottaway Interview with David, Pomeas, 15.07.2015,
file:///C:/Users/Murat%20C%C4%B0NG%C3%96Z/Downloads/Interview_with_David_Ottaway.pdf,
- Özev, Muharrem Hilmi. "İran-Suudi Arabistan İlişkileri: 1932-2014", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt:66 No:1
- Perkins, Brian M. "Yemen: Between Revolution and Regression, Studies in Conflict&Terrorism", *Studies in Conflict and Terrorism*, Cilt:40 No:4, Saikal, Amin. "Iranian Saudi Relations in a Changing Regional Environment", Amin Saikal (der.), *The Arab World And Iran: A Turbulent Region in Transition*, Palgrave Macmillan, New York, 2016
- Salisbury, Peter. "Yemen: Stemming the Rise of a Chaos State", *Clatham House: The Royal Institute of International Affairs*, 2016
- Schirazi, Asghar. "The Constitution of Iran: Politics and the State in the Islamic Republic", *Digest of Middle East Studies*, Summer, 1999
- The New Arab, "Iran denies Houthi missile deliveries: 'We only send them cheesy puffs'", 25 Nisan 2018, <https://www.alaraby.co.uk/english/news/2018/4/25/iran-denies-arming-houthiswe-send-them-cheesy-puffs> (Erişim Tarihi:24.11.2018)
- Semin, Ali. "Yemen krizi, Husiler ve İran-körfez Mücadelesi", *Bilgesam Analiz/Ortadoğu*, No:1201, 2015
- Thm haber, "Yemen'i Katleden Husiler Kimdir?", 20.09.2014, <https://www.thmhaber.com/yemeni-katleden-husilerkimdir-haber-20651>, (Erişim Tarihi:22.02.2019)

Victoria, Chen. “Saudi Arabia and Iran, Sectarianism, a Quest for Regional Hegemony, and International Alignments”, *Syracuse University Honors Program Projects*, 2017

Walsh, Declan. “The Tragedy of Saudi Arabia’s War”, 26 Ekim 2018, <https://www.nytimes.com/interactive/2018/10/26/world/middleeast/saudi-arabia-waryemen.html?register=google>, Erişim Tarihi:25.11.2018

Yıldırım, Deniz. “Ortadoğu’da Vehhabi-Şii Mücadelesi”, *TESAM Akademi Dergisi*, Cilt:5 No:1, 2018

Yıldırım, Emre. “Yemen: Ortadoğu’nun Taşrasındaki Çatışma”, *İnsamer Analiz*, Sayı:4, 2015

Kısaltmalar

A.e.: Aynı Eser

KİK: Körfez İşbirliği Konseyi

UDK: Ulusal Diyalog Konferansı

Son Notlar

¹ Örneğin; Muhammed Hüseyin Mercan, “Yapısal Sorunların Gölgesinde Değişim Sancısı:Yemen’de Halk Ayaklanması ve Sonrası”, *Adam Akademi*, Cilt:4 Sayı:1, 2014 s. 27 adlı çalışmada Husiler İran’a bağlı bir örgüt olarak yansıtılmakta ve Husilerin İmamiyye mezhebine yakın olan Carudiye mezhebine geçtikleri görüşü dile getirilmekte, Ali Semin “Yemen krizi, Husiler ve İran-körfez Mücadelesi”, *Bilgesam Analiz/Ortadoğu*, No:1201, 2015, s.1 burada da Husiler Carudiye mezhebine mensup olarak kabul edilmekte, Emre Yıldırım “Yemen: Ortadoğu’nun Taşrasındaki Çatışma”, *İnsamer Analiz*, Sayı:4, 2015, s.8 yine bu çalışmada da Zeydiler İmamiyye mezhebinin tesirinde bir örgüt olarak betimlenmektedir. Daily Times, “Are Houthis Iran’s new Hezbollah?”, 14.04.2018 <https://dailytimes.com.pk/227707/are-houthis-iransnew-hezbollah/> (Erişim Tarihi:22.02.2019) bu haberde ise Husilerin kendi ajandalarına tamamen aykırı ve gözü kapalı bir şekilde İran Devrim Muhafızlarından emir aldıklarını ileri sürülmekte. Thm haber, “Yemen’i Katleden Husiler Kimdir?”, 20.09.2014, <https://www.thmhaber.com/yemeni-katleden-husilerkimdir-haber-20651>, Erişim Tarihi:22.02.2019 isimli haber sitesinde Husiler; mezhebini değiştirerek Sünnileri yok sayan, İran yönetimine bağlı ve “Yemen’in Azraili” olarak tasavvur edilen bir terör örgütü olarak resmedilmekte, Al- Monitor, “Yemen’s Houthis proxy, not ally for Iran”, 19.11.2014, <https://www.almonitor.com/pulse/originals/2014/11/yemen-houthis-differences-hezbollah-lebanon.html> (Erişim Tarihi:22.02.2019) burada da Husilerin İran’ın müttefikinden ziyade uydusu (vekili) olduğu belirtilmektedir.

² Deniz Yıldırım, “Ortadoğu’da Vehhabi-Şii Mücadelesi”, *TESAM Akademi Dergisi*, Cilt:5 No:1, 2018, s.63

- ³ Tali Rachel Grumet, “New Middle East Cold War: Saudi Arabia and Iran’s Rivalry”, University of Denver Digital Commons, Electronic Theses and Dissertations, 2015, s.ii
- ⁴ Adel Altorai, *Understanding the Role of State Identity in Foreign Policy Decision Making The Rise and Demise of Saudi-Iranian Rapprochement:1997-2009*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Department of International Relations of the London School Economics and Political Science, London, 2012, s.236
- ⁵ Awadh Al-Badi, “Saudi Iranian Relations:A Troubled Trajectory”, Gawdat Baghat, Anoushiravan Etheshami and Neil Quilliam (der.), *Security and Bilateral Issues Between Iran and Its Arab Neighbours* Palgrave Macmillan, Cham, 2017, s.193
- ⁶ Kevin Downs, “A Theoretical Analysis of the Saudi-Arabian Rivalry in Bahrain”, *Journal of Politics & International Studies*, Cilt:8, Winter, 2012/2013, s.204
- ⁷ Yıldırım, “Ortadoğu’da Vehhabi-Şii Mücadelesi, s.76
- ⁸ A.e., s.91
- ⁹ Mahdi Mohammed Nia, “Discourse and Identity in Iran’s Foreign Policy”, *Iranian Review of Foreign Affairs*, Cilt:3 No:3, 2012, s.31
- ¹⁰ Bekir Halhalli, “Humeyni Dönemi İran Dış Politikası (1979-1989)”, *Birey ve Toplum*, Cilt:4, Sayı:8, Güz, 2014, s.79
- ¹¹ Ünal Gündoğan, “1979 İran İslam Devriminin Ortadoğu Dengelerine Etkisi”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt:3 No:30, 2011, s.69
- ¹² Veysel Kurt et al., “İran Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları”, *SETA Analiz*, Sayı:148, 2016, s.9
- ¹³ Ünal Gündoğan, “Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt:3 Sayı:29, 2011 s.98
- ¹⁴ Kenneth Katzman, “Iran’s Foreign Policy”, *CRS Report Prepared for Members and Committees of Congress*, June, 2016, s.2
- ¹⁵ Alastair Crooke, “America Immobilized as Iran-Saudi Arabia Proxy War Turns Bloody”, *Huffpost*, 4 Haziran 2015, https://www.huffingtonpost.com/alastair-crooke/america-iran-saudi-war_b_7001776.html, (Erişim Tarihi: 05.01.2019)
- ¹⁶ Downs, “A Theoretical Analysis of the Saudi-Iranian Rivalry in Bahrain”, *Journal of Politics & International Studies*, s.208
- ¹⁷ Thomas Hegghammer ve Stephane Lacroix, “Rejectionist Islamism in Saudi Arabia: The Story of Juhayman al-Utaybi Revisited”, *International Journal of Middle East Studies*, Cilt: 39, No: 1, 2007, s.9
- ¹⁸ Mehmet Ali Büyükkara, “Selefilğin Yakın Tarihinden Önemli bir Yaprak:Yeni Bilgiler Işığında Cüheyman el Uteybi ve Cemaati”, *Marife Dergisi*, Yıl:9, Sayı:3, 2009, s.23

- ¹⁹ Robert Mason, *Foreign Policy in Iran and Saudi Arabia Economics and Diplomacy in the Middle East*, I.B. Tauris, Londra, 2015, s.96
- ²⁰ Muharrem Hilmi Özev, “İran-Suudi Arabistan İlişkileri: 1932-2014”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt:66 No:1, s.87
- ²¹ Şii Hilali ifadesi İran’ın bölgede artan etkinliğini göstermek için kullanılmıştır. Konuyla ilgili bkz. Burhanettin Duran, Nuh Yılmaz. “Ortadoğu’da Modellerin Rekabeti: Arap Baharı’ndan Sonra Yeni Güç Dengeleri”, *Türk Dış Politikası Yıllığı*, Ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ali Resul Usul, Ankara, SETA, 2012 s.33
- ²² Turki Al Faisal bin Abdul Aziz Al Saud, “Saudi Arabia’s Foreign Policy”, *Middle East Policy*, Cilt:20 No:4, 2013, s.38
- ²³ Amin Saikal, “Iranian Saudi Relations in a Changing Regional Environment”, Amin Saikal (der.), *The Arab World And Iran: A Turbulent Region in Transition*, Palgrave Macmillan, New York, 2016, s.176
- ²⁴ Burhanettin Duran, Nuh Yılmaz. “Ortadoğu’da Modellerin Rekabeti: Arap Baharı’ndan Sonra Yeni Güç Dengeleri”, *Türk Dış Politikası Yıllığı*, 2011, s.41
- ²⁵ Vikas Kumar, “Sectarianism and International Relations: Shia Iran in a Muslim World”, *Journal of Asian Security and International Affairs*, Cilt:3 No:3, s.370
- ²⁶ Laura S. Etheredge, *Middle East Region in Transition: Saudi Arabia and Yemen*, Britannica Educational Publishing, New York, 2011, s.124
- ²⁷ Alieu Manjang, “Saudi-Iranian Rivalry in the Horn of Africa: Beyond the Middle East”, *International Relations and Diplomacy*, Cilt: 5, No. 1, 2017, s.47
- ²⁸ M. Ali Nasir, “Yemen: Another Somalia in the Arabian Peninsula”, *Asian Journal of Humanities and Social Studies*, Cilt: 3 No: 04, 2015, s.318
- ²⁹ Brian M.Perkins, “Yemen: Between Revolution and Regression, *Studies in Conflict&Terrorism*”, *Studies in Conflict and Terrorism*, Cilt:40 No:4, s.304
- ³⁰ Veysel Kurt, “Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen”, *SETA Analiz*, Sayı:144, Aralık, 2015, s.8
- ³¹ Mehmet Salih Gün, “Yemen’de Arap Baharı”, *Yasama Dergisi*, No: 20, 2013, s.124
- ³² Paul Dresch, *A History of Modern Yemen*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, s.197
- ³³ Kurt, “Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen”, *SETA Analiz*, s.9
- ³⁴ Perkins, “Yemen:Between Revolution and Regression”, s.300
- ³⁵ İbrahim Arslan, “Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:1 Sayı:1, 2015, s.25
- ³⁶ Riad Domazeti, “Yemen Raporu: Çöken Devletin Enkazında Barışı Arayan Bir Halk”, 22 Ekim 2018, http://insamer.com/tr/yemen-raporu-coken-devletin-enkazinda-barisi-arayan-bir-halk_1717.html (Erişim Tarihi:23.11.2018), s.11

- ³⁷ Peter Salisbury, “Yemen: Stemming the Rise of a Chaos State”, *Clatham House: The Royal Institute of International Affairs*, 2016, s.19
- ³⁸ A.e., s.21
- ³⁹ A.e., s.20
- ⁴⁰ Husiler ile Abdullah Salih 2017’nin sonlarına kadar ittifak kurmuşlardır. Ancak Aralık 2017’de Salih Husi ittifakı kesin olarak bozulmuş ve bunun üzerine Husiler Salih’i öldürmüşlerdir. Bkz. Al Jazeera, “Yemen: ExPresident Ali Abdullah Saleh killed”, 10 Aralık 2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/12/houthi-mediaali-abdullah-saleh-killed-sanaa-171204123328290.html> (Erişim Tarihi:24.11.2018)
- ⁴¹ Salisbury, “Yemen: Stemming the Rise of a Chaos State”, s.25
- ⁴² Interview with David Ottaway, Pomeas, 15.07.2015,

file:///C:/Users/Murat%20C%4%B0NG%C3%96Z/Downloads/Interview_with_David_Ottawa_y.pdf
- ⁴³ Kurt et al., “İran Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları”, *SETA Analiz*, s.21
- ⁴⁴ A.e., s.21
- ⁴⁵ Salisbury, “Yemen: Stemming the Rise of a Chaos State”, s.26
- ⁴⁶ Bu koalisyon gün geçtikçe zayıflarken Suudi Arabistan’ın öngörülerinden uzak bir oluşum olarak kalmıştır. Örneğin; Katar bu koalisyonundan çekilmekle kalmamış, Suudi Arabistan’la önemli anlaşmazlıklar yaşamaya başlamıştır. Suudi Arabistan, Yemen’deki iç savaşta en yakın müttefiklerinden biri olan BAE ile dahi görüş ayrılıkları yaşamaktadır.
- ⁴⁷ Arslan, “Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi”, s.31
- ⁴⁸ Kurt, “Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen”, s.17
- ⁴⁹ Abdullah Kıran, “Mezhebi Rekabet mi Mezhep Savaşları mı?”, *Anemon MŞÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:3 No:1, Haziran, s.183
- ⁵⁰ Ahmed A. Al Zandani, “Yemen’s Question:From the Struggle for Freedom to the Struggle for Survival”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt:2 No:2, 2015, s.91
- ⁵¹ The New Arab, “Iran denies Houthi missile deliveries: ‘We only send them cheesy puffs’”, 25 Nisan 2018, <https://www.alaraby.co.uk/english/news/2018/4/25/iran-denies-arming-houthis-we-send-them-cheesy-puffs> (Erişim Tarihi:24.11.2018)
- ⁵² Thomas Juneau, “Iran’s Policy Towards the Houthies in Yemen: A Limited Return on a Modest Investment”, *International Affairs*, Cilt:92, No:3, 2016, s.656
- ⁵³ Juneau, “Iran’s Policy Towards the Houthies in Yemen: A Limited Return on a Modest Investment”, s.658
- ⁵⁴ Chen Victoria, “Saudi Arabia and Iran, Secterianism, a Quest for Regional Hegemony, and International Alignments”, Syracuse University Honors Program Projects, 2017, s.52

- ⁵⁵ Juneau, “Iran’s Policy Towards the Houthies in Yemen: A Limited Return on a Modest Investment”, s.661
- ⁵⁶ Arslan, “Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi”, s.20
- ⁵⁷ Yusuf Gökalp, “Yemen’de Zeydi-Sünni İlişkilerinin Tarihi Arka Planı”, *e-Makalat Mezhep Araştırmaları*, Cilt:6 No:2, 2013, s.109
- ⁵⁸ Mehmet Ali Büyükkara, “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, Cilt:16 No:30, 2011, s.120
- ⁵⁹ Gökalp, “Yemen’de Zeydi-Sünni İlişkilerinin Tarihi Arka Planı”, s.110
- ⁶⁰ Büyükkara, “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, s.150
- ⁶¹ A.e., s.116
- ⁶² Kurt et al., “İran Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları”, s.20
- ⁶³ Salisbury, “Yemen: Stemming the Rise of a Chaos State”, s.11
- ⁶⁴ Büyükkara, “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, s.128
- ⁶⁵ Juneau, “Iran’s Policy Towards the Houthies in Yemen: A Limited Return on a Modest Investment”, s.651
- ⁶⁶ Başta Hüseyin el Husi olmak üzere bazı Husilerin İran’da eğitim aldığı bilinmektedir. Bu anlamda Husilerin ideolojik olarak İran’dan etkilendikleri görülmektedir. Diğer yandan Husi liderlerinin İran’dan eğitim aldıkları için İran’a bağlı bir örgüt olarak kurulduğu iddiaları da pek doğru değildir. Zira Hüseyin El Husi İran’ın yanı sıra Sudan’da da eğitim almıştır. Bkn. Büyükkara, “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, s.130
- ⁶⁷ Büyükkara, “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, s.134
- ⁶⁸ Keyhan Barzegar, Seyyed Morteza Dinan, “Iran’s Political Stance toward Yemen’s Ansar Allah Movement: A Constructivist-Based Study”, *Journal of Politics and Law*, Cilt:9 No:9, 2016, s.78
- ⁶⁹ Büyükkara, “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, s.134-135
- ⁷⁰ Asghar Schirazi, “The Constitution of Iran: Politics and the State in the Islamic Republic”, *Digest of Middle East Studies*, Summer, 1999, s.14
- ⁷¹ Domazeti, “Yemen Raporu: Çöken Devletin Enkazında Barışı Arayan Bir Halk”, s.8
- ⁷² Schirazi, “The Constitution of Iran: Politics and the State in the Islamic Republic”, s.14
- ⁷³ Büyükkara, “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, s.139
- ⁷⁴ Nasir, “Yemen: Another Somalia in the Arabian Peninsula”, s.321
- ⁷⁵ Anne Hagood, “Saudi Arabia and Iran: The Tale of Two Media”, *Arab Media and Society*, American University, 2010, s.5
- ⁷⁶ Büyükkara, “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, s.134

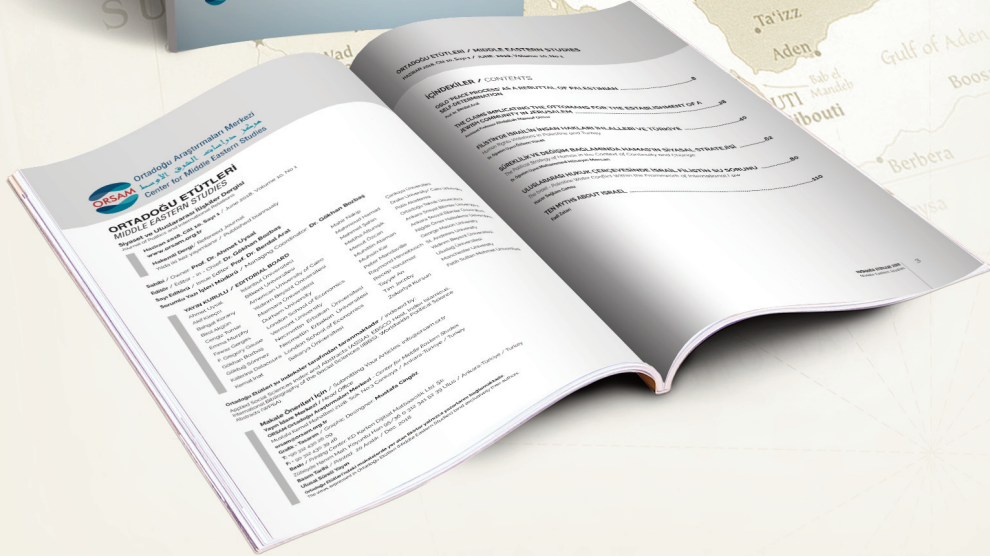
- ⁷⁷ Schirazi, “The Constituion of Iran: Politics and the State in the Islamic Republic”, s.16
- ⁷⁸ Juneau, “Iran’s Policy Towards the Houthies in Yemen: A Limited Return on a Modest Investment”, s.652
- ⁷⁹ Nicolas Niarchos, “How the U.S. Is Making the War in Yemen Worse”, The New Yorker, (Çevrimiçi) <https://www.newyorker.com/magazine/2018/01/22/how-the-us-is-making-the-war-in-yemen-worse>, (Erişim:28.01.2019)
- ⁸⁰ Thomas Juneau, “No, Yemen’s Houthis actually aren’t Iranian puppets”, 16 Mayıs 2016, https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/05/16/contrary-to-popular-belief-houthis-arent-iranian-proxies/?utm_term=.296c184f9b82 Erişim Tarihi:28.01.2019
- ⁸¹ Juneau, “Iran’s Policy Towards the Houthies in Yemen: A Limited Return on a Modest Investment”, s.656
- ⁸² A.e., s.660
- ⁸³ Büyükkara, “Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi”, s.144
- ⁸⁴ Domazeti, “Yemen Raporu: Çöken Devletin Enkazında Barışı Arayan Bir Halk”, s.39
- ⁸⁵ Declan Walsh, “The Tragedy of Saudi Arabia’s War”, 26 Ekim 2018, <https://www.nytimes.com/interactive/2018/10/26/world/middleeast/saudi-arabia-waryemen.html?register=google>, (Erişim Tarihi:25.11.2018)
- ⁸⁶ M. Ali Büyükkara, “Yemen, Suud-İran bilek güreşine kurban gitti”, 14.11.2018 <https://www.aa.com.tr/tr/roportaj/yemen-suud-iran-bilek-guresine-kurban-gitti/1310890>, (Erişim Tarihi: 25.11.2018)

ORTADOĞU ETÜTLERİ

MIDDLE EASTERN STUDIES

Hakemli Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

ORSAM Publishes

Middle East Analysis and Middle Eastern Studies as periodical journals. Middle East Analysis, which is published bimonthly in Turkish, covers the expert opinions on contemporary developments in the Middle East. Middle Eastern Studies is a semi-annual journal on international relations. As a scholarly and refereed journal, published in both Turkish and English, Middle Eastern Studies is composed of the contributions of academics who are experts in their field. Middle Eastern Studies, where respectable, national and international level academics publishes their papers, is indexed by Applied Social Sciences and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA).

📍 Mustafa Kemal Mah. 2128. Sok.
No:3 Çankaya/Ankara

☎ +90 (312) 430 26 09
📠 +90 (312) 430 39 48

✉ info@orsam.org.tr
🌐 www.orsam.org.tr

📌 📌 📌 📌
orsamtr